

Resim 10

Resim 7

Resim 11

Resim 12

HENRY DAVID THOREAU: DOĞA AŞIĞI BİR YAZAR

Yrd. Doç. Dr. M. Başak UYSAL*

1817 yılında Boston şehrinin yakınlarında küçük bir köy olan Concord'da dünyaya gelen Henry David Thoreau Amerikan Edebiyatının önemli yazarlarından biridir. Thoreau'nun yaşadığı dönem olan 19. yüzyıl gerek Avrupa'da, gerekse diğer kıtalarda ilmin ilerlediği, yeni buluşların ortaya çıktığı ve bunların bir çok devlet tarafından uygulanışının yoğun olarak yaşandığı bir dönemdir. Bu yenilikler Thoreau'nun ülkesi, Amerika'ya da etkilemiş ve toplum düzeninde oldukça hızlı yapısal değişiklikleri ortaya çıkarmıştır. Concord da bu gelişmelerden doğal olarak etkilenmiştir. Sanayi ve ticaretteki bu gelişmeler Concord'u ayrıcalıklı bir konuma getirmiştir. Öyle ki makineler çevreyi istila etmiş, yeni yeni iş sahaları açılmış, bu bağlamda Concord çiftçiler ve tüccarlar için bir Pazar konumuna gelmiştir. Köy ve kasaba arasındaki uçurum göze çarpar bir biçimde artmıştır. Toplu taşımacılık (1844 yılında Concord'a ilk trenin gelmesi) ve iletişimin hızlı bir şekilde gelişmesiyle kasaba, kent ve kırsal kesim yerleşim bölgeleri birbirleriyle kaynaşmaya başlamıştır. Yeni iş sahaları, yeni bankacılık hizmetleri ve yeni sanayi alanları ile birlikte her türden yerli ve yabancı mallar 1820-30'lu yıllarda eski Concord'a oranla artmıştır.

Diğer taraftan gazeteciliğin ülke çapına yayılması; ulusal, bölgesel ve yerel haberlerin kitleler tarafından okunması; büyük kentlerdeki yaşam biçimlerinin küçük yerleşim birimleri halkı tarafından benimsenmesi; mağaza vitrinlerinin albenisi, insanları satın aldıkları mallar açısından bir rekabet ortamına sürüklemiştir. Eski hayatında belirli ölçülerle yetinmek zorunda kalan insan, artık daha gözde olan şeylere, günün modasına ilgi duymaya, büyük şehirlerin ürettiklerini tüketmeye başlamıştır. Bu dış dünyaya açılma arzusu, yeni yeni fırsatları da şaşırtıcı bir biçimde beraberinde getirmiştir. Böylesi yeniliklerin toplumun her kesiminde benimsenmeye başlaması, toplum içerisinde eşitsizlikler ve adaletsizlikleri de beraberinde getirmiştir. Ruth Wheeler günün Concord'unu "1820lerin ve 30ların toplumu sosyal tabakalaşma için ufak sayılırdı. Çok az sayıda fakir

* Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. İngiliz Dili ve Edebiyatı Böl.

vardı. Zengin hiç yoktu”¹ diye tanımlar. Öte taraftan İrlandalı göçmenlerin Concord’a yerleşmesi toplum yaşantısını değiştiren bir başka unsur olmuştur. Ticaret ruhu daha etkili bir güç olarak Concord’da ortaya çıkmıştır.

Çocukluğunu ve gençliğini geçirdiği Concord’daki bu toplumsal gelişim ve değişiklikler, doğal olarak, Thoreau’yu derinden etkilemiştir. Bu değişikliği bir başyapıt olan **Walden** adlı eserinin ‘Village’ bölümünde üzüntüsünü şöyle dile getirir: “Yolun her tarafında insanların ilgisini çeken tabelalar asılıydı. Bazıları kuyumcu ve zahireci gibi insanı hayal gücünden yakalayan, bazıları da berber, ayakkabıcı veya terzi gibi insanı saçından, ayağından veya eteğinden yakalayan yerlerdi.”²

Thoreau, bu yapıtında Concord’u betimlemeye şöyle devam eder: “Her gün veya her iki günde bir köyde durmak bilmeyen, ağızdan ağıza dolaşan söylentilerden haberdar olmak için köyde gezindim. ....Ormanların içinde gezip kuşları ve sincapları görmeye gittiğim gibi, insanları veya çocukları görmek için de köye yürüdüm. Çam ağaçlarının arasında esen rüzgar yerine atlı yük arabalarının çıkardığı takırtıları duydum. ....Köy yaşantısının bakkal, meyhane, postane ve banka gibi kurumlardan oluştuğunu gözledim.”³

Artık Concord’un yapısı kendi doğasına aykırı bir yönde, maddeciliğe, yeni değerlere, kuruluşlara ve teknolojik yeniliklere doğru gitmektedir. Kasaba ve şehirler arasındaki karşılıklı ilişki ve etkileşimin büyümesiyle birlikte, hayatın pek çok kesiminde giderek artan bir standartlaşma ve tekdüzelik öne çıkmaya başlar. Dış dünya tarafından sunulan çeşitli tercihler insanın kendine olan güveninde bir azalmayı beraberinde getirir. Concord halkı aşırı derecede dış dünyaya açılmaktadır. Geleneksel standartlardaki çöküşle ortaya çıkan boşlukta, erkek ve kadın kendi özerkliğini aramak yerine, komşusunun standartları ve fikirleri üzerinde maddeci saplantılara doğru yol almaktadır. Halk kişilik tanımlamasında ortaya çıkan sorunlarla doğrudan doğruya yüz yüze gelmeye korkmakta, kendi komşularına benzememek, onların durumuna düşmemek ve toplumda gözlenen belirgin hoşnutsuzluğu yaşamamak istemektedir. Thoreau’ya göre bu tür insanlar atalarından çok uzaktadırlar ve onlar gibi düşünülemezler.

Toplumda meydana gelen bu değişikliklerin kişiler üzerinde yarattığı etkiler Thoreau dönemi gençlerini kimlik arayışları içerisinde Concord’u

terk edip etmeme konusunda ciddi ikilemlerle karşı karşıya bırakmıştır. Yeni iş sahalarının açıldığı Concord’a pek çok kimse gelirken bir o kadar da gitmiş, pek çok kadın kendi yöresinden olmayan kimselerle evlenmiştir.

İşte bu tür olumsuz etkenler Thoreau’yu bir bakıma Concord’dan uzaklaştırmıştır. Çağdaşı Ralph Waldo Emerson’ın Walden gölünde sahip olduğu ev, Thoreau için bulunmaz bir fırsat olur. Oraya taşınıp belirli bir süre orada yaşamak, kendi kişiliğine kavuşmak, yeni bir arayış içerisinde olmak anlamına gelmektedir. Çevresinde görüp edindiği tecrübelerin ışığı altında bir bakıma sıkıntıda hissetmektedir kendini. Yaşantısının toplum ve ailesi tarafından yönlendirilmesi korkusu içerisinde. Kişilik bakımından böylesi bir boyunduruk altına girmemek düşüncesinde olduğu için, kendini bu durumdan kurtarmanın tek çıkar yolunu doğa ile iç içe yaşamakta bulur. İçine düştüğü ikilemlerden kurtulabilmek ve kendisini bir bakıma toplumdaki soyutlayarak yeni bir kimlik edinmek arzusuyla yanıp tutuşan Thoreau’ya doğa kollarını ana kucağı gibi açar. Doğaya sınıksız bağlanışı bir bakıma yalnızlığından, karamsarlığından kurtulmak, yeni bir kimliğe kavuşmak ve yeni bir hayata başlamak için ona bir fırsat yaratır. Harvard yıllarında Thoreau doğaya karşı ilgisini şöyle açıklar: “Bedenen Harvard Üniversitesinin bir üyesi olmama rağmen ruhen ve manen çocukluk görünümümünden oldukça uzaktaydım. ....Ruhumla eski ve neredeyse unutulmuş olan Doğaya sempati ve sevgi besliyordum.”⁴

Doğa, Thoreau’ya duygularını oluşturması, değişik etkileşimleri ve deney üstüçülük (transcendentalism) açısından tüm güzelliği ile cazip gelir. Tadararak, hissederek, algılayarak, anlayarak ve özümseyerek edindiği deneyimler, Thoreau’nun doğa felsefesi olur. Hayatın özünü yaşamak ve bu hayat içerisindeki gerçeği bilinçli bir şekilde ortaya çıkarmak için Thoreau kendini doğaya yönlendirmiştir. Doğaya yönelişini ise şöyle açıklar: “Walden’a gittim. Çünkü bilinçli yaşamayı, hayatın temel gerçekleriyle yüz yüze gelmeyi ve doğanın neyi öğretip öğretmemesi gerektiğini de anlayıp görmek istedim. Ölmek üzereyken, yaşamadığımı farkına vardım.”⁵

Thoreau’nun bu sözlerinde her ne kadar pişmanlık hissi görünüyorsa da gerçek ve önemli olan nokta, kendisinin gençliğinde farkına geç vardığı doğaya kavuşma arzusuna artık erişmek istemesi ve bunu da gerçekleştirme başarısını ortaya koyabilmesidir.

1845-1847 yılları arasında Walden gölü kenarındaki inziva Thoreau için ümitsizlikten veya hayal kırıklığından doğan bir kaçış değildir. Onun bu kaçışı doğanın kucağına iyimser bir inançla kaçıştır. Walden deneyimi Thoreau'nun kendisini incelemesi, ruhsal gelişiminin ve gücünün sınırlarını görebilmesi için olumlu bir adımdır. Ona göre doğanın en ücra noktasına inilmeli ve doğanın insan üzerinde bıraktığı gizemli duygu incelenmelidir. Bunun için de tüm sahte davranış motifleri ile kişinin pek çok sayıdaki ihtiyaçlarından arınması gerekmektedir. Dolayısıyla Thoreau'nun Walden deneyimden çıkardığı sonuç, doğanın insan yaşantısında bıraktığı eşsiz hazdır.

İnsan doğa bütünleşmesi, Thoreau'nun temel ve teşvik edici unsurudur. **Walden ve Journal**'da vurguladığı gibi her gün, her saat doğa algılanmalı ve düşünülmelidir. Thoreau kendisini tek başına yaşamaya hiçbir zaman zorlamamıştır. Aksine tek başına yaşamının bilinci içerisinde. Doğayla tek başına yaşamak, doğanın sunduğu her şeyin ne olduğunu algılamak demektir. Doğada yaşadığı tatminkar durumu ise şöyle açıklar: "Mevsimlerin dostluğundan zevk almak bir tarafa, hayatın hiçbir zaman üzerime bir yük olmadığına inanıyorum. Fasulyelerimi sulayan ve beni bugün eve hapseden ince yağmur kasvetli ve melankolik değil, aslında hoşlandığım bir şey bu. ....Benim en tatlı saatlerimden bazıları bahar veya sonbahar sırasında sabah ve öğleden sonra beni eve tıkayan uzun gök gürültülerinin beraberinde getirdiği sağanaklardı."⁶

Doğanın sunduğu her şey Thoreau için bir nimettir. İnsan doğanın sunduğu her şeyi almalıdır. O, doğa dünyasını, gördüğü her şeyin özüne inerek tasvir etmek ister. Her öğleden sonra yaklaşık üç saatlik yürüyüşlerde daima yanında not defterini, küçük teleskopunu, cetvelini ve metresini taşır. Not defterine kaydettiği notları akşam günlüğüne geçirir. Cepleri oldukça geniştir. Zira yaptığı bu kısa gezintilerden topladığı taş örnekleri, kuruyemişleri ve likenleri ceplerine koymaktadır.

Thoreau'nun temel düşüncesi sadece doğa ile ilgili değildir. Asıl düşündüğü şey insanın doğa içerisindeki yeridir. İdeal bir yaşam arayışı içerisinde olmak, Thoreau için kaçınılmazdır. Bu arayış ancak ideal bir insanın doğa ile kusursuz bir şekilde kaynaşmasıyla mümkün olabilecektir. Walter Harding insan-doğa ilişkisini "hayal gücünü doğuran, zekayı verimli kılan şey doğanın ruh ile birleşmesidir"⁷ diye tanımlar ve bu tanım Thoreau

açısından anlamlıdır. Doğanın insana sunduğu bu verimlilik, Thoreau'da eksik olan yönlerin tamamlanmasına yardımcı olur. Ergenlik döneminin ilk yıllarında Thoreau doğayı bir alternatif olarak toplumdan, kendisini anlamayan ve hor gören ailesinden bir kaçış yeri olarak görür. Doğa topluma ve ailesine yabancılaşan Thoreau'ya bir yuva olur. Doğada yavaş yavaş gerçeği ve güzelliği yakalayan Thoreau, doğanın insan üzerinde bıraktığı gizemliliği ve hayranlığı daha iyi anlamıştır. Ayrıca doğanın anlaşılmasının güç olduğunun da farkındadır. **Walden**'in 'Higher Laws' bölümünde doğanın gizemli ve anlaşılmaz yönünü, 'Doğaya karşı koymak zordur ama, doğayla mücadele etmek şarttır'⁸ diye betimler.

Doğanın insan duygularında oluşturduğu çok yönlü cezbedici izlenimler ile zamanın deneyüstü akımının belirttiği insan-doğa ilişkilerinde insanın doğanın sunduklarını paylaşabilme özlemi sonucu Thoreau şimdi artık eski kişiliğini geçmişte bırakmış ve yeni bir kimlik kazanmıştır. Ona göre ancak bağımsız bir ruh doğayı sevebilecek ve onu algılayabilecektir. Bu özgürlüğün dışında olan bir zihin doğayı bir cisimden öte algılayamaz. Doğanın önemini **Walden**'in 'Ponds' bölümünde şöyle vurgular: "Bir göl, bir manzaranın en güzel ve en etkileyici unsurlardan biridir. O, toprağın gözüdür. Onun içine bakan kendi doğasının boyutunu ölçer."⁹

Thoreau doğanın bu gizemli yanını ve insan üzerinde yarattığı etkiyi ayrıca şöyle açıklar: "Walden gölünde bir kayıkla ilk kürek çekmeye başladığım zamanlar göl tümüyle sık, yüksek çam ve meşe korusuyla çevriliydi. Gölün bazı koylarında üzüm bağları suya yakın ağaçlardan taşıyor ve altından bir kayığın geçebileceği kamelyaları oluşturuyordu."¹⁰ Ona göre doğa, çözülmesi gerekli bir gizemdir. Doğanın bu gizemi, doğanın kendi varlığı içerisinde. Thoreau insanın doğayı bilip algılamasını, insanın doğa dünyasına olan ilgisiyle birlikte oluşan kaynaşmanın sürekliliğini ister. Onun görüşleri insan-doğa ilişkilerinde bir uzlaşmayı sunar bizlere. Doğa estetik bir haz olarak gözlemci bireye görünür. Estetik değerler açısından doğa görüşü karmaşık felsefi bir sorundur ama, burada sorulması gereken temel soru doğa güzelliğinin, çekiciliğinin ne dereceye kadar bir nesne olarak görünebileceğidir. Doğa, algılandığı sürece ahlaki değerlerin kaynağı olacaktır. Doğaya tapınma, doğayı ilahileştirme Thoreau ve romantik yazarların, şairlerin doğayı sosyal bir ayna, insan ilişkilerinde bir iz gibi görmesinin bir kanıtıdır. Moral bulmak ve ahlaki değerlere sahip olabilmek,

kendi kendisini ıslah etmek ve her şeyden öte kendi benliğini bulabilmek için insan doğaya dönmüştür. Thoreau'nun doğaya estetik yaklaşımında doğa sırf dış görünüşüyle cezbedici yönüyle ele alınmaz. Önemle değinilen nokta, doğanın moral-estetik deneyimlerin kaynağı olmasıdır. Yani doğa, bizim görsel açıdan algıladığımız biçimde değildir. İnsan bu algılamamızın da ötesine gidebilmeli, doğanın özüne inebilmelidir. Thoreau iki yıllık Walden deneyimi ile bunu gerçekleştirmiştir. Bu deneyim onun için başarılı olup, ideal ve sanatsal bir düşünce yapısına ulaşmasına, her türlü zorluklara ve engellere karşı koymasına değer bir deneyimdir. **Walden**'ı yazmakla ise, kişilik ve deneyim efsanesi yaratmıştır. Bu efsane kendisi ve diğer kişilere ilham kaynağı olmuştur. Her bir Amerikan ferdinin kendi Walden'ını yaratmasını ve bu dünyada gelişip yaşamasını arzulamıştır. Bu arzulama hiçbir zaman zorlayıcı değildir. İçten gelen bir isteğin gerçekleşmesidir bu. Walden deneyimi, Thoreau'nun aksine, Amerika'nın kaybettiği pek çok fırsata karşı duyulan açık seçik, şiddetli bir feryattır.

Sonuç olarak, Nikita Pokrovsky'nin de belirttiği gibi, insan doğayı ruhsal bir yenilenme ve kendi hayatıyet duygusunu korumak için ister¹¹. Doğanın en üst alemi ve rasyonel varlık olan insan doğaya ilgiyi temsil eder. Kendisine hayat veren doğanın anlamını algılamaya ve bir parçası olarak ona daha çok yakınlaşmaya çalışır. Ona yakınlaşmak demek, onun ruhsal dünyasına yakın olmak demektir. Dolayısıyla bireyde idealizm fikrini yükselten özellik, insan-doğa kaynaşmasıyla gerçekleşir.

Notlar:

- 1) Richard Lebeaux, Young Man Thoreau, University of Massachusettes Press (U:S:A.,1977), s.22
- 2) Henry David Thoreau, Walden-Essay On Civil Disobedience, Airmont Publishing Company (New York, 1965), s.123
- 3) Ibid., s:122-123
- 4) Henry David Thoreau, Selected Writings On Nature And Liberty, The Liberal Arts Press (New York,1952), s.X
- 5) Thoreau, Walden-Essay On Civil Disobedience, s.69
- 6) Ibid., s.97-98
- 7) Walter Harding, A Thoreau Handbook, New York University Press (New York,1959), s.154
- 8) Thoreau, Walden-Essay On Civil Disobedience, s.158
- 9) Ibid., s.135
- 10) Ibid., s.139
- 11) Nikita Pokrovsky, Henry Thoreau, Progress Publishers (U.S.S.R., 1989), s:136

KAYNAKLAR:

ERZURUM-ILICA /ALACA KÖYÜ CAMII

- 1) Richard Lebeaux, Young Man Thoreau (University of Massachusettes Press, 1977)
- 2) Henry David Thoreau, Walden-Essay On Civil Disobedience (Airmont Publishing Company, 1965)
- 3) Henry David Thoreau, Selected Writings On Nature And Liberty (The Liberal Arts Press,1952)
- 4) Walter Harding, A Thoreau Handbook (New York University Press, 1959)

1- Eyledi Câmî birasın kıldı bünyâd-î zâdî
Eylesün Bâri Taala ettüğü vakî kelâlî

2- Eyleye dârtü's-seilâm ol vakûfîn meşkânî
Cennet-i â'lâ içinde hem civâr ale Resûlî

3- Devletin dâim muarrazer eyleye Rabbü'l-âzîz
Devlet-i dâreyn ola hem oimaya herkez melûl

4- Sâhib'ü-hayrât bâze Mustafa ibn-i Mezdî
Ruhu için fâtîha ma'as- salâti ber-Resûlî

Senec 1111

Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü